

LABRAUNDA (LABRANDA) KUTSAL ALANINDA HEKATOMNİD GÜCÜN SERGİLENMESİ*

Pontus Hellström

*Çeviren: Hüseyin Üreten***

Özet

Küçük Asya'nın güneybatısındaki İ.Ö. 4. yüzyıla ait olan Labraunda kutsal alanı boyu çok yüksek olmayan tek bir bina projesi şeklindeydi. Adak yazıtlarının sunduğu bilgilerden en önemli yapılardan yedi tanesinin İ.Ö. 352 yılında ölen Maussollos ya da 8 yıl sonra İ.Ö. 344 yılında ölen küçük erkek kardeşi İdrieus tarafından inşa edilmiş olduğunu öğreniyoruz..

Biri Maussollos diğeri İdrieus tarafından yaptırılan iki farklı bina projesinden söz edilmektedir. Bu İki kardeş Karia kutsal alanının hamileri rolünü iki farklı biçimde üstlenmişlerdir. Bu da gücün sergilenmesinin iki ayrı yaklaşımı olarak açıklanabilir.

Maussollos, Labraunda'daki bina projesini uluslararası arenada bir güç gösterisi olarak kullanmış olarak ortaya çıkar. Antikçağ yazılı kaynaklarında onun hakkında duyduklarımız geleceğe yönelik gerçekleşmesi mümkün olmayan çok hırslı bir adam olduğudur. Maussollos'un taraftarları yalnızca Yunanlılar değil uluslar arasıdır hatta bu durum Halikarnassos'ta Maussolleion'un dikilmesiyle de açık bir şekilde ortaya konulmuştur. Söz konusu anıtın yarattığı etki evrenseldir.

Artemisia ile birlikte iki yıl kadar süren ortak yönetimden sonra, 351 yılında iktidarı ele geçiren İdrieus, uluslararası arenada akılda kalıcı bir etki bırakmamıştır. Onun etkisi yalnızca Kanalılara yönelik olmuştur. İdrieus'un

* P.Hellström,, "Hecatomnid Display of Power at the Labraynda Sanctuary", Religion and Power in the Ancient Greek World, Proceedings of the Uppsala Symposium 1993, *BOREAS* 24,132-138.

Yrd.Doç.Dr., Adnan Menderes Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı.

Maussollos'dan sonra tahta geçmesiyle birlikte yayılmadan sağlamlaştırmaya doğru bir değişimin olduğu görülür.

Anahtar sözcükler: Labraunda, Hekatomnid, Maussollos, İdreius, Karia, Tapınak, Artemisia, Satrap.

Abstract

Hecatomnid Display of Power at the Labraynda Sanctuary

The 4th-century-BC sanctuary of Labraynda in south-western Asia Minor was seemingly created in one single short building project. Thanks to dedicatory inscriptions, we know that seven of the most important buildings were erected either by Maussollos, who died in 352, or by his younger brother Idrieus, who died 8 years later, in 344 BC.

It is suggested that there were rather two separate building projects, one by Maussollos and the other one by Idrieus. The two brothers may have used their roles as patrons of the Carian sanctuary in two different ways; this could be explained as two different approaches to the display of power.

Maussollos appears to have used the building project at Labraynda as a display of power primarily to an international audience. What we hear about him in ancient written sources shows him to have been a very ambitious man with far-reaching plans. That his audience was international, and not only greek, is also clearly indicated by the erection of the Mausoleum at Halikarnassos. The impact of that monument was world-wide.

Idrieus, who took over in 351 after an interregnum of some two years with Artemisia as the ruler, gives no impression of having had an international audience in mind. His activity seems to have been directed primarily towards the Carians. The change that took place when Idrieus succeeded Maussollos seems thus to have been a change from expansion to consolidation.

Key words: Labraunda, Hecatomnid, Maussollos, İdreius, Caria, Temple, Artemisia, Satrap.

Küçük Asya'nın güneybatısındaki İ.Ö.4.yüzyıla ait olan Labraunda¹ kutsal alanı boyu çok yüksek olmayana tek bir bina projesi şeklindeydi.²

¹ Kentin adının yazılışı hakkında bkz. P.Hellström, "Labraynda 1990", *XIII.Kazı Sonuçları Toplantısı II*, Ankara 1992, 155, n.l. ve J.Crampa, *Labraunda III:2, The Greek inscriptions 2* 'Acta Ath-4, 5:3:2), Stockholm 1972, 191; kentin genel yüzeyi hakkında bkz. A.Westholm, *Labraunda I:2, The architecture of the hieron* (Acta-Ath-4, 5.1:2), Lund 1963; P.Hellström & T.Thieme, "The temple of Zeus at Labraunda. A preliminary note", *Svenska Forskningsinstitutet i Istanbul. Meddelanden* 4, 1979, 5-26; P.Hellström, "The architectural

Adak yazıtlarının sunduğu bilgilerden en önemli yapılardan yedi tanesinin İ.Ö. 352 yılında³ ölen Maussollos ya da 8 yıl sonra İ.Ö. 344 yılında⁴ ölen küçük erkek kardeşi İdrieus tarafından inşa edilmiş olduğunu biliyoruz. Her ikisi de Pers İmparatorluğu'nun satrapları olarak Karia'yı yönetmişlerdir.

Bu çalışmada biri Maussollos diğeri İdrieus tarafından yaptırılan iki farklı bina projesinden söz edeceğim. Karia kutsal alanının sahibi olan iki Hekatomnosoglunun da iki farklı yolla koruyuculuk rolleri üstlendiklerini hatta iki farklı güç sergileme yaklaşımında bulduklarını ortaya koyacağım.

Herodotos'a göre, kutsal alan Maussollos'un Karia satraplığını yönetmek için tahta çıkmadan önce, İ.Ö.377 yılında, tek teraslı çam ağaçlarından oluşan bir koruluk konumundaymış. Burada tek yapı olarak 8.06 m genişliğinde, 11.26 m uzunluğunda ve yaklaşık 8 m yüksekliğinde daha sonraki tapınak cellasına benzeyen küçük distyle in antis bir tapınak bulunuyordu.⁵

Yüz yıl sonra İ.Ö. 4. yüzyıl sonunda, kutsal alan görüntü açısından tamamen değişikliğe uğramıştır.⁶ İki arasında Hekatomnid yapı projesi bulunmaktaydı. Kentin güneybatı köşesinde iki propylon⁷ ve kutsal alanın ortasına uzanan çok büyük geniş bir merdiven inşa edilmişti. Orta terasta ise, geniş bir in antis tapınağa benzeyen doğuya bakan bir şölen salonu (Andron B olarak da adlandırılan)⁸ ve kutsal alanın doğu ucunda da batıya bakan uzun bir stoa yer almaktaydı.⁹ En üstteki terasın ortasında Zeus'un peripteral tapınağı¹⁰ bulunuyordu ve onun arkasında da iki odalı sundurmak bir yapı (Oikoi olarak da adlandırılan) yer alıyordu¹¹; arkada sol tarafta ise bir başka şölen salonu (Andron A olarak da adlandırılan)¹² yer alıyordu. Tapınak terasının üzerindeki yamaçta kutsal alana tepeden bakan bir mezar vardı.

layout of Hekatomnid Labraunda", RA 191, 297-308; aynı, "dessin d'architecture hecatomnide a Labraunda", *Le dessin d'architecture dans les societees antiques. Actes du colloque de Strasbourg 26-28 janvier 1984*, Leiden 1985,153-165.

² Westholm (yukarıda n.1), 106-112.

³ Tarih hakkında bkz. Simon Hornblower, *Mausolus*, Oxford 1982, 39.

⁴ Crampa (yukarıda n.1), 188.

⁵ P.Hellström & T.thieme, *Labraunda 1:3, The temple of Zeus* (Svenska Forskningsinstitutet i Istanbul), Stockholm 1982, 41.

⁶ Bkz. P.Hellström, "The architectural layout of Hekatomnid Labraunda", RA 1991,297-308.

⁷ KJeppesen, *Labraunda 1:1, "The Propylaea* (ActaAth-4,5:1:1), Lund 1955.

⁸ P.Hellström & T.Thieme, "The androns at Labraunda", *Med-MusB* 16,1981, 58-74.

⁹ P.Hellström, "Labraynda 1991",*XIV.Kazı Sonuçları Toplantısı* II, Ankara 1993,123-131.

¹⁰ Hellström & Thieme (yukarıda n.5).

¹¹ .Hellström, "Labraunda 1983", *II.Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Ankara 1985,131-138.

¹² Hellström & Thieme (yukarıda n.8), 71-74.

Kutsal alanın içinde herhangi bir yerde ikinci bir stoa daha bulunuyordu. Onun yeri kesin olarak bilinmemekle birlikte ya tapınak terasının yakınında ya da üzerinde olmalıdır çünkü adak yazıtlarını taşıyan bir anta bloğu tapınağın doğusundaki Roma Kuzey Stoa'sının inşaatında yeniden kullanılmıştır.

Maussollos ve İdrieus, Karia idaresindeki iki önemli karakterdir.¹³ İlk olarak İ.Ö. 377 yılından 352 yılına kadar iktidarda kalan Maussollos'un kariyerine baktığımızda gerçekten hırslarının sınırsız olduğunu görürüz. Bunun birçok göstergesi vardır. Maussollos, başkentini Mylasa içlerinden sahildeki Halikarnassos'a taşımış ve 100 gemiden oluşan bir donanma kurmuştur. 362 yılında Pers kralına karşı düzenlenen Satraplar İsyanı'na katılmıştır. 357'deki Sosyal Savaşta ise Atinalılara karşı güçlerinin Kos ve Rhodos ile Khios ve Klazomenai'da bulunan Karia garnizonlarını kurmuş, Lydia'nın bir bölümü ile Herakleia'yı ele geçirmiştir. Olasılıkla içinde Priene'nin de bulunduğu İonia'nın diğer yarısını ve Miletos'u krallığına dahil etti. Phaselis, Knossos, Byzantion ve Sparta ile dostane diplomatik ilişkiler kurdu. Her ne kadar krallığını Perslerden kurtararak büyütme planlamış olsa da bu arzusu gerçekleşmemiştir. Maussollos fazla uzun yaşamamıştır. Bununla beraber, onun İ.Ö. 4. yüzyıl ortalarında Grek dünyasının çok önemli bir kişisi ve Atinalıların da büyük bir düşmanı olduğu yeterince açıktır. Maussollos'un Rhodos'u kontrolü altına alması ve Byzantion ile dostane ilişkiler kurması onun hem Mısır'ı hem de Karadeniz üzerinden Atina ticaret yollarını kontrol altına alması anlamına gelmekteydi. Rhodos'un çevresindeki sularda korsanlık Hekatomnid Karia'sı için önemli bir gelir kaynağıydı.

Diğer taraftan, İdrieus dikkatleri çeken bir siyaset izlememiş gibi görünmektedir. Bu durum belki de kaynak eksikliğinin yaratmış olduğu bir izlenimdir. Oysa İdrieus'un iktidarda kaldığı (İ.Ö. 351-344) yıllar Yunanistan anakarası açısından önemlidir. Söz konusu yıllar II. Philippos'un gücünün yükselişini görmüştür ayrıca İdrieus'un Yunanistan'ın dış işlerine de karıştığı tahmin edilmektedir. Gerçekten onun Persepolis'ten gelen emirler gereği Büyük Kral adına İ.O. 345 yıllarında Kıbrıs olayına katıldığını duyarız. Aşağı yukarı aynı tarihlerde İdrieus ve Ada, Delphoi'da Satyros'un yaptığı heykellerle Miletliler tarafından onurlandırılmaktadırlar.¹⁴

Edebi kaynaklarda bu kardeşlerin kişilikleri o kadar farklı ki, arkeolojik belgelerde de aynı olup olmadığını görmek ilginç olacaktır.

Labraunda'daki yapı projesinin başlangıç tarihine ilişkin kesin bir tarih bilinmemektedir. 355/4 yıllarında¹⁵ Maussollos'a düzenlenen suikast girişimi

Bkz. Hornblower (yukarıda n.3).

Tod, 161B = *Syll.*3 225 = *FdD* III, *Epig.* fasc.IV, Paris 1954, no.176.

*Syll.*3 167,33 satır vd.

aynı zamanda projeye başlama tarihi olarak düşünülmektedir; çünkü proje suikastten kurtulması onuruna Maussollos tarafından Zeus'a teşekkür hediyesi olarak yaptırılmıştır.

Kronolojik nedenlerden dolayı buna inanmakta zorlanıyorum çünkü bu durum hem andron ve stoa'nın hem de andron'un inşaatında kullanılan mermerin getirildiği Milas'tan 15 km uzakta bulunan taşla kaplı kutsal yolun tamamının yalnızca iki yıl içinde bitirilmiş olduğu anlamına gelmektedir. Projenin başlangıcı konusunda hanedanlığın gelecekteki planları için Zeus'un desteğini kazanmayı hedefleyen Maussollos'un, iktidarının ilk yıllarını inşa tarihi olarak öneren Hoepfner ve Schwadner'a tamamen katılıyorum.¹⁶ 350'li yılların başlarının önerilecek en uygun tarih olduğunu düşünüyorum.

Maussollos tarafından yaptırılan stoa'ya gelince hakkında çok az şey biliyoruz. Kalıntıları yalnızca Roma Dönemi Kuzey Stoa'sının inşaatında yeniden kullanılan yazıtlı bir anta bloğu ile birlikte aynı biçimdeki birkaç anta bloğudur. Yazıt şöyledir ; *"Hekatomnos oğlu Maussollos bu stoa'yı Zeus Lambryndos'a sundu"*¹⁷ Blok boyutları bunun çok küçük bir stoa olmadığını göstermektedir. 70 cm üzerindeki anta bloğunun genişliği sütunların da 70 cm'den daha az bir çapta olmadığını ortaya koymaktadır. Sütunların yüksekliği, eğer Dor düzeninde ise, taban ve çatı yüksekliğine eklenmesi için yaklaşık 4.5 m olmalıdır.

Diğer yandan Andron B olarak da adlandırılan Maussollos tarafından yaptırılan andron'un mimarisi hakkında çok bilgi bulunmaktadır.¹⁸ Her ne kadar duvarları sonraki -Andron A- andron'un duvarları kadar çok sağlam ve iyi korunmuş olmasa da ardıllarından daha iyi bir şekilde restore edilmiş olmalıdır. Bu çok önemlidir; çünkü Maussollos'un andronu, Andron B, Labraunda'daki Hekatomnid projesinin ilk yapısıdır.

Plan açısından, 10 m genişliğinde ve 11 m derinliğinde, arkasında iki sütunlu bir sundurma bulunan andron kareye benzer bir cella'ya sahiptir. Cella'nın arkasında duvarda zeminden yaklaşık 2 m kadar yüksekte 4.8 m genişliğinde bir niş bulunmaktadır. Olasılıkla bu nişin içinde de heykeller bulunuyordu. Nişin büyüklüğü her iki yanda kraliyet çifti Maussollos ve Artemisia'nın heykelleriyle ortada Zeus'un bulunduğu bir grup heykelin konulabileceği ölçüdedir. Nişin arka duvarında, yukarıda çatının ana girişinin hemen altında heykellerin üzerine ışığın gelmesini sağlayan bir pencere bulunuyordu, fakat nişin sövesi o kadar yüksekti ki andron'un

¹⁶ W.Hoepfner & E-L.Schwadner, *Haus und Stadt im Klassischen Griechenland 2* (=Wohnen in der Klassischen Polis I), München 1994,230.

¹⁷ Crampa (yukarıda n.1), 8. satır (no.13).

¹⁸ Hellström & Thieme (yukarıda n.8), 59-69.

zemininden görülürdü. Cella zeminine gelince, onun hiçbir parçası korunmamıştır. Sonraki andron'da duvar boyunca yatar konumda bulunan 1 m genişliğindeki 17 stuko platform²⁰ ayağa kaldırmıştır. Benzer bir düzenlemenin Maussollos tarafından yaptırılan andron'da da olduğundan hiç şüphe edilmemektedir. Cella yalnızca nişteki küçük bir pencere ve büyük bir giriş kapısıyla değil aynı zamanda cella'nın güneydoğu duvarındaki yaklaşık 1.5 m genişliğinde ve 2 m yüksekliğindeki üç pencereyle de adınlatılmaktaydı.

Andron'un duvarları bölgesel taşlardan yapılmış olup iç kısmı beyaz stuko ile kaplanmış, stukolu görünmeyen dış kısmı ise badanalanmış olmalıdır. Yapının ön yüzü tamamen mermerden inşa edilmiştir. Sütunlar ve antalar zengin İon sütun başlıklarıyla süslenmiştir. Fakat, sütun saçakları Dor düzeninde olup triglif frizi iki sütun arası üç metopa sahiptir. Arşitrav üzerindeki çarpıcı harflerle yazılmış olan adak yazıtı neredeyse tamamen korunmuştur: "*Hekatomnos oğlu Maussollos, andron'u ve içindekileri Labrayndalı Zeus'a adamıştır*".²¹

Anlaşıldığı kadarıyla bina kutsal şölen salonu olarak kullanılmaktaydı, çünkü tapınak benzeri cephesi, cella'ya açılan 5.5 m yüksekliğindeki muazzam kapısı ve cella'nın arkasındaki geniş niş buranın dinsel şölen salonu olduğunu göstermektedir.²² Anıtsal ölçüde adak sahibinin adının bulunduğu giriş kapısı üzerindeki yazıt, Maussollos'u işi yapan ilk kişi olarak göstermekteydi. Nişin içinde yöneticilerin hiç heykelleri bulunmamış olsa da kralın heykelinin varlığı inkar edilemez. Eğer burası bir kraliyet kült binası değilse bile kesinlikle ona yakın bir yapı olmalıdır.

Maussollos'un ihtiraslarını anlamak açısından yaptırmış olduğu binanın planına bakmak ilginç olacaktır. İlk önce, Maussollos tarafından yaptırılan andron'un ölçü açısından Zeus'un eski tapınağından daha geniş olduğu dikkat çeker. Söz konusu andron, tapınağın 8.1 m genişliğinde olmasına karşın 11.8 m genişliğindedir. Tapınağın 11.3 m uzunlukta olmasına karşın andron 19.2 m uzunluğa; tapınağın yaklaşık 8 m yükseklikte olmasına karşın andron 10.6 m yüksekliğe sahiptir. Böylece andron 3.7 m daha geniş, 8 m daha uzun ve 2.6 m daha yüksektir. Bu da Zeus tapınağının bir bakıma sitedeki yapılar arasında ikinci sıraya indirildiği anlamına gelmektedir. Ayrıca kentteki en büyük yapının yanında, binanın yapımına destek veren kişinin adının yer aldığı bölümde Maussollos'un adının büyük harflerle

¹⁹ 1993 yazında yapılmış olan bu inceleme yakında çıkacak olan yıllık raporda tartışılmıştır: P.Hellström, "Labraunda 1993", *XVI Araştırma Sonuçları Toplantısı II*, Ankara 1995.

²⁰ P.Hellström, "Labraunda 1985", *IV Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Ankara 1987, 157.

²¹ Crampa (yukarıda n.1), 9-11 (no.14).

²² Karş. P.Hellström, "Hellenistic architecture in light of Late Classical Labraunda" *Akten des XIII. Internationalen Kongresses für Klassische Archaologie, Berlin 1988*, Mainz am Rhein 1990, 248.

yazılmış olması onu tanrıya eşdeğer konuma getirmek anlamına gelmektedir. Bu hususta dikkat çekici diğer bir detay da andron'un ön yüzündeki mimari düzenlerin karışımıdır. İon ve Dor düzelerinin Yunan mimarisindeki ilk karışımları tamamen farklı dünyaların yani bir bölgenin diğerine olan etkileri şeklindedir. İon ve Dor düzenlerinin en erken karışımı olan Maussolos tarafından yaptırılan andron Dor düzenindeki İon etkisi ya da İon düzenindeki Dor etkisi şeklinde tanımlanamaz. Bu karışımında mimari düzenler birbirine eşittir. Bu tarz mimari düzeni açıklamanın farklı yolları vardır. Ben bir güç gösterisi şeklinde açıklıyorum. Daha önce bunun Maussollos'un tamamlanan ya da tamamlanamayan planlarıyla ilgili bir mesaj olduğundan söz etmişim.²³ Maussollos'un krallığının yalnızca İon kent-devletleri üzerinde değil aynı zamanda Dor kent-devletleri üzerinde de etkili olduğundan asla kuşku duyulamaz. O hem İon hem de Dor bölgelerinin çoğunu egemenliği altına almak amacıyla çok iyi planlar yapmıştır ancak bu konuda kesin bir bilgiye sahip değiliz. Bu hususta önemli değildir. Diğer olasılık İon ve Dor düzenindeki Labraunda karışımının gerçekten ya Karia Kraliyet düzeni ya da Hekatomnosogullarıyla başlayan yeni bir döneme uygun mimari bir düzen olduğu şeklindedir. Hangi açıklamaya seçersek seçelim İon-Dor Labraunda karışımı düzen Maussolos tarafından bir güç gösterisi şeklinde kullanılmıştır. Bu güç gösterisinin Kanalılara yönelik olduğunu söylemek zordur. Her ihtimale göre de, Halikarnassos'taki anıtsal mezar, Maussolleion, Yunanlılar tarafından da aynı şekilde anlaşılmış ve kabul edilmiştir.

Karia satrabı olarak Artemisia'nın kısa bir yönetimi sonrasında, İdrieus 351 yılından 344 yılına kadar olan sürede Karia kralı ve satrabı olarak iktidarı ele geçirmiştir. Yedi yıl boyunca İdrieus Labraunda'daki inşaatlara devam etmiştir. İlk önce, in antis tapınağı genişleterek peripteral bir hale getirmiştir. Daha sonra tapınağın arkasında kutsal yemekler için de kullanılan yönetsel karakterde Oikoi olarak da adlandırılan Dor düzeninde iki odalı portik bir yapı inşa ettirmiştir. Burada bulunan Hestia'ya adanmış bir Roma döneminden bir altar, buranın prytaneion olarak kullanıldığını göstermektedir.²⁴ Hem tapınak hem de Oikoi yapılarının her ikisi de üzeri yazılı arşitravlarında adak sahibi olarak İdrieus'un adını taşımaktadır.

Hami olarak İdrieus ile ilgili olan üçüncü yapı, Oikoi binasının yanındaki Andron A olarak da adlandırılan ikinci andron'dur. Andron A, Maussollos tarafından yaptırılan andron'a çok benzemektedir. Her ne kadar yazıtta adak sahibinin adı verilmemişse de İdrieus'un soy ve toponym

²³ P.Hellström, "Labraunda. Mixed orders in Hekatomnid architecture", *Praktika tou XII diethnous synedriou klasikes archaiologias. Athina, 4-10 septemvriou 1983*, Athens 1988, 70-74.

²⁴ P.Hellström, "The planned function of the Mnesikleian Propylaia", *OpAth* 17, 1988, 111; yazıt hakkında bkz. Crampa (yukarıda n.1), 35.satır (no.36).

adından başka alternatif bir adın orada olma olasılığı yok gibidir. Mimari nedenler göz önünde bulundurulduğunda böyle bir durum anlamlıdır.

Propylon alanında da İdrieus ile ilgili iki yapı bulunmaktadır. Biri her iki cephesindeki antalar arasında iki sütun bulunan ve tamamı mermerden inşa edilmiş olan Güney Propylon'dur. Güneye bakan dış arşitrav üzerinde İdrieus'un adı adak sahibi olarak tekrardan korunmuştur.

İdrieus ile ilgili son yapı ise Güney Propylonu'nun yanında kuzeye bakan küçük bir binadır. Söz konusu binanın İdrieus tarafından adanmış olduğu epigrafik olarak kanıtlanmış, ancak tıpkı Andron A'da olduğu gibi arşitrav üzerinde onun adı korunmamıştır. Dor düzeninde inşa edilmiş olan bu yapı olasılıkla bir çeşmedir.

Biri Labraunda'da hami olarak İdrieus'u araştırırsa, onun yaptırdığı eserlerle hem İdrieus'un hem de Maussollos'un önemini öne çıkarmadığı şeklinde ilginç bir sonuçla karşılaşır. Zeus'un peripteral tapınağının inşa edilmesiyle Maussollos'un yaptırdığı şölen salonu kentteki en geniş yapı olma özelliğini kaybetmiştir. Şölen salonu tapınaktan daha geniş değil hemen hemen aynı ölçüdedir. İkinci yapı olarak ölçü açısından tapınak kutsal alanın ana yapısı olarak pozisyonunu korumaktadır. Sonradan ilave edilen birincisiyle aynı ölçüde ve aynı kültürel önemde olan ikinci andron Maussollos tarafından yaptırılan andron'un önemini azaltmıştır.

Labraunda'daki diğer ilginç bir detay da İdrieus'un adak yazıtlarında kendini nasıl tanıttığıdır. Maussollos kendi yazıtlarında "*Hekatomnos oğlu Maussollos*" şeklinde görünür. Bununla beraber İdrieus, "*Hekatomnos oğlu Mylas vatandaşı İdrieus*" olarak görünür. Crampa, Labraunda'daki İdrieus'un tüm adak yazıtlarındaki Mylaşlı toponym adının İdrieus'un kendisiyle büyük erkek kardeşi arasındaki farkı ortaya koymak amacıyla bir taktik ve propaganda aracı olarak kullandığı şeklinde yorumlamaktadır.²⁵ Şüphesiz ben de aynı fikirdeyim, ancak kardeşler arasında bir çekişme olduğunu düşünmüyorum.

Maussollos'un Labraunda'daki yapı projesini uluslararası arenada bir güç gösterisi olarak kullandığına inanıyorum. Antikçağ yazınsal kaynaklarında onun hakkında duyduklarım onun geleceğe yönelik gerçekleşmesi mümkün olmayan planlara sahip hırslı bir insan olduğu şeklindedir. Onun taraftarları yalnızca Yunanlılar değil uluslararasıdır hatta bu durum Halikamassos'ta Maussolleion'un dikilmesiyle de açık bir şekilde ortaya konulmuştur. Söz konusu anıtın yarattığı etki evrenselidir.

351 yılında iktidarı ele geçiren İdrieus akılda kalacak uluslararası bir etki bırakmamıştır. Onun etkisi öncelikle Kariyalılara yöneliktir. Ben, İdrieus'un hırslının Karia'nın Hekatomnid idaresini devam ettirme korkusu

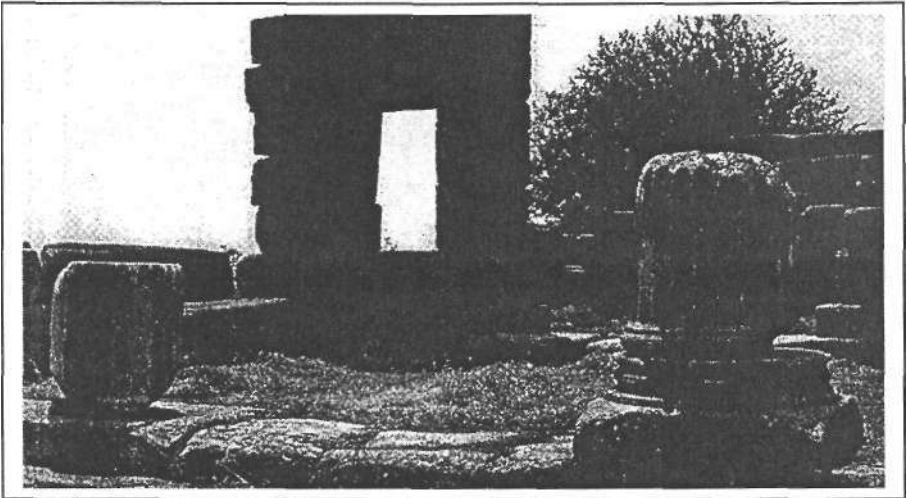
olduğuna inanmıyorum, elbette Karia oldukça güçlü ve geniştir. Onun güç gösterisi bu yüzden doğrudan doğruya Karia şehirlerinedir. İdrieus, Labraunda'daki yapı projesine devam ederken Maussollos'un yaptığından daha tarafsız bir rol oynamıştır. Bu durum her şeyden önce onun bütün adak yazıtlarında Mylaslı toponym adını kullanmasıyla açıklanmaktadır. Bunun nedeni de İdrieus'un Persepolis yönetimince atanan Persli bir satrap olmaktansa Kariyalı bir kral olarak görülmeyi istemiş olmasıdır. İdrieus, Labraunda'daki mimari projeye devam ederken tapınağı daha geniş ve peripteral bir duruma getirerek mimari dengeyi Zeus'un lehine değiştirmiştir. Böylece tapınak şölen salonu olan Maussollos tarafından yaptırılan andron'dan daha küçük olmamıştır. Onlar hemen hemen aynı ölçüdedir ve tapınak daha üst terasta bulunduğu için ikisi arasında şüphesiz en önemli olanıdır. İdrieus tarafından tapınağın arkasındaki diğer andron'a yapılan ilave bu dengeyi değiştirmiştir çünkü adak yazıtı andron'un bir Mylaslı adağı olduğunu çok açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, Labraunda'daki iki erkek kardeşin güç gösterisi arasındaki açık farkı görebildiğimizi düşünüyorum. Maussollos'un niyeti topraklarını genişletmektir. Diğer taraftan İdrieus gücü birleştirme amacında olduğundan kendi adına Kariyalı kimliğinden daha az önem vermiştir. Bu da adının önüne Mylaslı adını eklemesiyle kanıtlanmaktadır.

Elbette, Theopompos'un Maussollos hakkında "*Maussollos, para için her şeyi yapar.*"²⁶ görüşüyle Isokrates'in İdrieus hakkındaki "*İdrieus, Anadolu'nun en zengin insanıdır.*"²⁷ şeklindeki iki görüşün kendi içlerinde bütünlük ve öz amaç olarak birbirinden çok az farklılık göstermesi bizim açımızdan büyük bir şanstır.

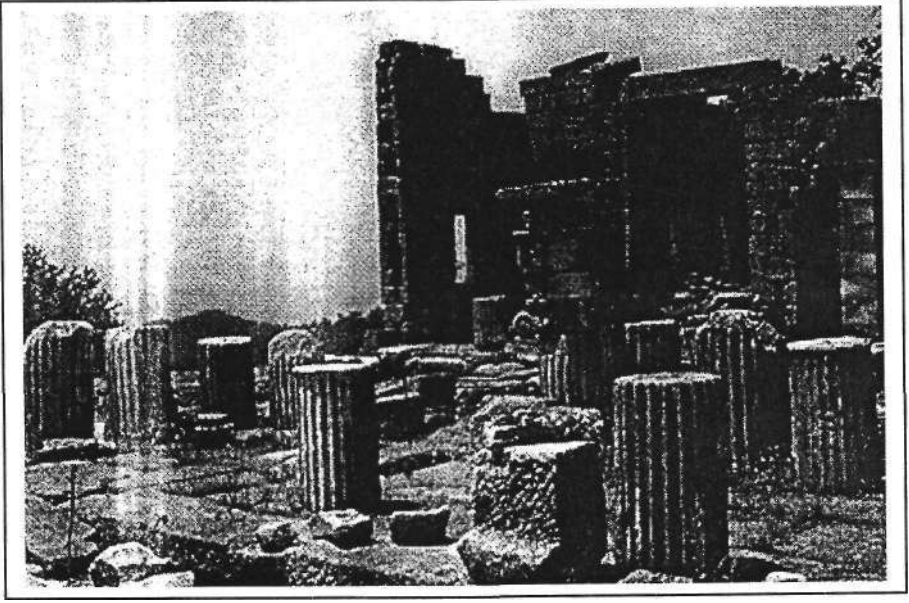
Resim 1: Andron A

Resim 2: Andron B & C

Resim 3: Oikoi 1

Resim 4: Zeus Tapınağı